

MERSİN

DENİZ TİCARETİ

Agustos 2009 • Yil 18 • Sayi 207

Mersin Limanı'nın Alternatifi Taşucu SEKA'dır
Doğu Akdeniz ve Balıkçılık
Ege ve Oniki Adalar

DOĞU AKDENİZ VE BALIKÇILIK

> Doç.Dr. Bedii CİCİK • Arş. Gör. Nuray ÇİFTÇİ*

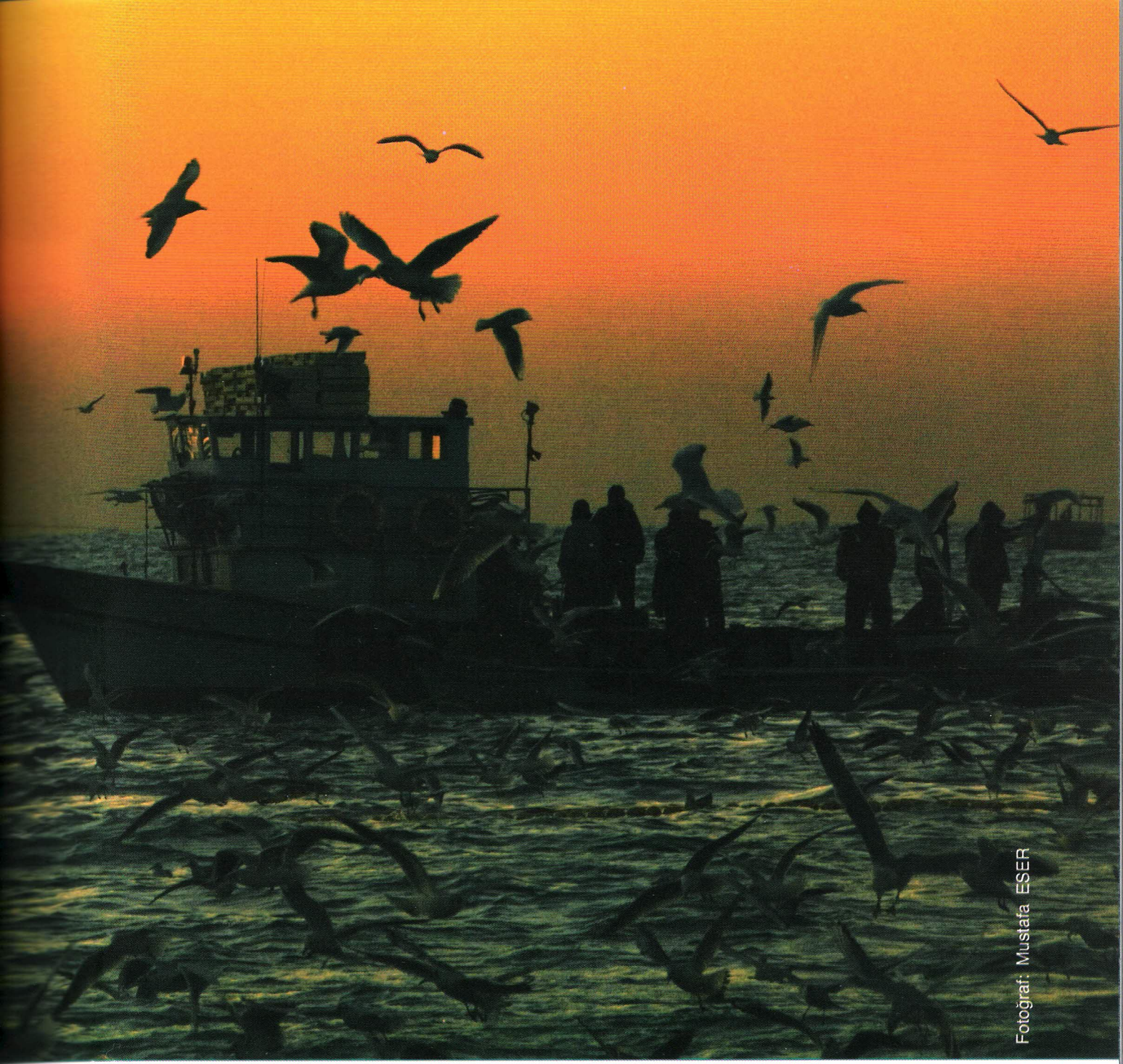
Sağlıklı büyüme ve gelişme protein, karbonhidrat, yağ gibi temel besin maddelerinin günlük olarak belirli düzeylerde alınmasını gerektirir. Bu temel besin maddelerinden proteinler de özellikle karasal ve denizel besin kaynaklarından sağlanmaktadır. Bu durumda günümüzde sağlıklı beslenme koşullarını yeterince yerine getirebiliyor muyuz? Bu soruyu yanıtlayabilmek için durum değerlendirmesi yapmakta yarar vardır.

Sağlıklı beslenmenin önündeki en önemli engeli insan nüfusundaki hızlı artış ve mevcut besin kaynaklarının bu artışı karşılayamaması oluşturur. Artan nüfusun barınma problemini çözmek amaçlı otlak, mera ve tarım alanlarının yerleşime açılması, hayvansal protein kaynaklarının diğer bir ifade ile hayvancılığın gerilemesine ve ihtiyacı karşılayamaz duruma gelmesine neden olmuştur. Hayvancılıktaki bu gerileme üretim çiftlikleri ile giderilmeye çalışılmış, ancak insan sağlığını tehdit eden kimyasalların kullanımı, sağlıklı beslenme konusunda yeni kaynakların araştırılmasına ve dikkatlerin diğer

bir hayvansal protein kaynağı olan denizlerde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Protein gereksinimi karasal kaynaklardan sağlanırken, bu süreç içerisinde denizlerin bozulmadan kalıp kalmadığı sorusu ön plana çıkmıştır.

Karasal alanların tahribatı, birçok ülkede dolaylı bir şekilde denizleri de etkilemiştir. Şöyle ki kimyasal tarım uygulamaları, endüstriyel kuruluşlarla toplu konutların sayısındaki artış evsel, endüstriyel ve tarımsal atıkların başlıca alıcı ortam olan sucul ekosistemlere katılımını arttırmış ve kirliliğe neden olmuştur.

Dolayısıyla karasal protein kaynaklarından yararlanılırken denizler de temiz bir şekilde kalmamıştır.

Fotoğraf: Mustafa ESER

Denizlerin tek bir ülkeye ait olmaması, insan faktörüne bağlı sucul ortamlarla sürekli olarak kirletilmesi, stokların yenilenmesine olanak sağlamayan aşırı ve yasak avcılık gelişmiş ülkelerde su ürünleri kaynaklarının korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması konusunda ortak politikaların geliştirilmesinde etkili olmuştur.

Ülkemizin su ürünleri üretimi değerlendirildiğinde, üç tarafı denizlerle çevrili olmasına rağmen dünya ölçeğinde oldukça düşük olduğu görülür. 2000 yılı verilerine göre dünya su ürünleri üretimi toplam 120 milyon ton olup bunun 30 milyon tonu yetiştiricilik, 90 milyon tonu ise avcılık yolu ile sağlanmıştır. Avcılık yolu ile su ürünleri üretiminin yaklaşık %44'nü Çin, Peru, Japonya, ABD ve Rusya gerçekleştirirken, geri kalan kısımda Danimarka,

İspanya, İngiltere, Fransa, İtalya ve Hollanda gibi AB üyesi ülkelerin katkı payı oldukça yüksektir. Ülkemizde ise toplam su ürünleri üretimi 640.000 ton olup, bunun 525.000 tonu avcılık yolu ile olmaktadır. Bu verilere göre 8333 km kıyı şeridine sahip, üç tarafı denizlerle çevrili ülkemizde su ürünleri üretiminin toplamda AB üyesi ülkelere göre oldukça düşük olduğu görülür.

Ülke bazında su ürünleri üretiminin düşük olması çeşitli nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bunlar arasında; dünya su ürünleri üretiminde önemli paya sahip ülkelerin açık denizlerde avcılık yapan ve avlanan ürünleri işleyerek değerlendiren av filolarının bulunması, ülkemizde, kimyasal tarım uygulamaları, çarpık kentleşme ve endüstriyel atıkların arıtılmaksızın sucul ortamlara deşarji sonucu yaşam ortamlarının bozulması, belirli bir su ürünleri politikasının oluşturulamaması, teşvik ve desteklemelerde yanlış yönlendirmeler sonucunda av gücünde kontrolsüz büyüme, buna bağlı aşırı avcılık, konumu itibarıyla dünyanın önemli deniz ticaret yolları üzerinde ▶

bulunması, avcılığı düzenleyen sirkülerin hazırlanmasında denizlerimizin özellikleri dikkate alınmaksızın genel değerlendirmelerin yapılması sayılabilir.

Bölgesel üretime bakıldığında avcılık yolu ile üretimin %72'sinin Karadeniz, %16'sının Marmara, %8'inin Ege ve %4'ünün Akdeniz bölgesinde olduğu görülür. Oldukça uzun kıyı şeridine sahip, ilimizin de yer aldığı Akdeniz bölgesinin avcılık yolu ile su ürünleri üretiminde son sırada yer alması oldukça dikkat çekicidir. Durum incelendiğinde bunun beklenen bir sonuç olduğu görülür.

Ülkemiz denizlerindeki tür sayısına bakıldığında Karadeniz'de 250, Marmara denizinde 200, Ege denizinde 300, Akdeniz'de ise 500 balık türünün bulunduğu bunlardan da sadece 100 tanesinin ekonomik öneme sahip olduğu görülür. Tür sayısı, üretimi etkileyen önemli faktörlerden biridir. Karadeniz ile Akdeniz karşılaştırıldığında Akdeniz'deki tür sayısı fazla olup, tür sayısındaki besin zincirinin uzunluğu yoğunluğu doğal olarak kontrol etmektedir. Oysa ki Karadeniz'de ekonomik önemdeki ve üretimin önemli bir kısmını oluşturan türler kısa bir besin zincirine sahip olup, kısa sürede av boyutuna ulaşmakta ve böyle bir baskı ile karşı karşıya kalmamaktadır.

Karadeniz'e dökülen akarsuların Akdeniz'e oranla fazla olması yine üretimi etkileyen önemli faktörlerden birini oluşturur. Akarsularla taşınan mineraller, birincil üretimi dolayısıyla av verimliliğini de artırır.

Akdeniz, denizlerimiz içerisinde su sıcaklığı en yüksek olan denizimizdir. Dolayısıyla Akdeniz'deki balık türlerinin üreme biyolojisi yıl içerisinde geniş bir yayılım yelpazesi oluşturur. Akdeniz'de balık avcılığının serbest olduğu Eylül-Nisan ayları arasında Çipura, Levrek ve Mezgıt gibi ekonomik öneme sahip türlerin yanı sıra birçok tür bu dönem içerisinde üremektedir. Avcılık sezonunun üreme periyoduna denk gelmesi, Akdeniz'deki su ürünleri üretiminin düşüklüğünde etkili olmaktadır.

Akdeniz bölgesinde en uzun kıyı şeridine sahip ilimizde ise su ürünleri üretimini etkileyen faktörlerin daha belirgin olduğu görülür. Mersin ili, ülkemizde özellikle narenciye ve sebze üretiminin yapıldığı şehirlerimizden biridir. Ancak bu üretim son 25 yılda yüksek düzeyde göç alınımına bağlı olarak tarım alanlarının yerleşime açılması ile daha çok küçük ölçekli alanlarda kimyasal tarım uygulamaları ile yapılmaktadır. Bu da tarımsal üretimde kimyasal gübre ve pestisid kullanımını artırmakta ve atıklarının sulama suları aracılığı ile yoğun bir şekilde denizel ortama deşarjı ile sonlanmaktadır.

Yazlık olarak tanımlanan konutların sahil şeridinde yer alması ve önemli bir kısmında arıtma sisteminin olmaması, evsel atıkların denizel ortama

katılımını artırmakta, denizel ekosistemin bozulmasına ve balıkçılığın olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır.

Ülkemizin dünyaya açılan ve önemli deniz ticaret yolları üzerinde bulunan Mersin Limanı ile çeşitli endüstriyel kuruluşların ilimizde yer alması söz konusu sektörlerin ön planda yer almasına, bir sahil kenti olmasına karşın balıkçılığın ikinci planda kalmasına neden olmaktadır. Bunların yanı sıra Ortadoğu ve Asya petrolünün dünyaya transfer edildiği İskenderun körfezinin bölgeye yakın olması balıkçılığı olumsuz etkileyen başka bir etkeni oluşturmaktadır.

Bölgede balıkçılığı olumsuz yönde etkileyen bir diğer faktör de doğal ortamlara yapılan müdahalelerin etkilerini uzun süreçte göstermesidir. Bunun en canlı

örneğini deniz ticaret yollarını geliştirmek amacıyla 19. yüzyılın başlarında Kızıldeniz

Akdeniz'e bağlayan Süveyş Kanalı'nın açılması oluşturur. Süveyş Kanalı, deniz ticaretinde önemli bir geçit noktasını oluştururken, diğer taraftan Kızıldeniz kökenli türlerin Akdeniz'e geçmesine neden olmuş ve zamanla doğu Akdeniz ekosisteminin yapısal bileşimlerinde değişimle sonuçlanmıştır. Kızıl denizden gelen Balon balığı buna örnek olarak verilebilir. Balon balığı zehirli toksin içermesi nedeniyle tüketilmemekte dolayısıyla ekonomik önem taşımamaktadır. Balon balığının zamanla doğu Akdeniz'de dominant tür haline gelmesi gerek doğrudan gerekse dolaylı bir şekilde ekonomik öneme sahip türlerde sayısal azalmaya neden olmuştur.

Sonuç olarak; belirtilen faktörlerin su ürünleri üretimi ve balıkçılık üzerine etkilerini kısa sürede ortadan kaldırmak söz konusu olmayıp, bundan sonraki süreçte su ürünleri üretiminin artırılması konusunda ne gibi iyileştirmelerin yapılabileceği üzerinde durulmalıdır. Önlem alınmadığı takdirde başlıca hayvansal protein kaynağı olan denizlerimizin kurutulması, sağlıklı beslenme ve doğal kaynaklar konusunda dışa bağımlılığımızı arttıracaktır. ■

*Mersin Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi

